

Karlstad 18 november 2020

Nulägesbild – Så mår det värmländska näringslivet med anledning av Covid-19

I vår senaste analys lyfte vi, om än för en stund, blicken och frågade företagen vad som är viktigast inför 2021. Då, för drygt en månad sedan, var vi i ett läge där man fortfarande inte visste vilken väg som smittan här i Värmland skulle komma att ta efter återgång till arbetsplatser och skolor. Den situation vi just nu befinner oss i, med en ökad smittspridning, är väl den som ingen av oss önskade.

I skrivande stund är vi mitt i den första veckan av lokala allmänna råd och för bara någon dag sedan presenterades förslaget att sänka gränsen för allmänna sammankomster till max åtta personer.

Vår nionde upplaga av *Så mår det värmländska näringslivet med anledning av Covid-19* baseras på 124 personliga samtal som vi alla som arbetar på Handelskammaren haft med våra medlemmar bara under den senaste veckan. Som alltid - en samling av röster och en ögonblicksbild. Vilket betyder att i samma stund som analysen skickas ut, kan den, i vissa delar, också redan vara inaktuell. Den senaste tidens händelseutveckling gör oss ju återigen varse att förutsättningar kan komma att förändras, bokstavligt talat, över en natt.

Den generella bilden

- **Återigen en avvaktan inför framtiden.** Från att många, under den tidiga hösten, sett en vändning, att det gick bättre än tidigare och att planeringshorisonten blev längre, innebär den ökade smittspridningen, de införda lokala allmänna råden och för vissa branscher förändrade regelverket, att det hos flera nu återigen infinner sig en avvaktan inför framtiden.
- **Fortfarande positiva signaler.** Många företag går fortfarande väldigt bra. **”Vi har ändå haft det väldigt bra om man får säga det”.** Såväl nya som gamla kunder lägger beställningar och många både rekryterar och talar om framtida rekryteringsbehov.

- Många företag tycker att de **lokala allmänna råden är bra**, att de är relevanta och något man ställer sig bakom. **”Nu river vi av plåstret så att vi kan återgå till någon form av normalitet snart”**. Flera lyfter samtidigt att sådana restriktioner kommer att få en skadeverkan på näringslivet samtidigt som man ser att skärpta regler inte nödvändigtvis kommer påverka den egen verksamheten i någon större utsträckning. Många har redan sedan tidigare tagit höjd för den typen av begränsningar exempelvis genom att medarbetare arbetar hemma eller genom nya rutiner.
- Efter semestrarna började fler öppna upp för möjligheten för medarbetare att jobba på arbetsplatsen utifrån principen att man glesade ut. Den senaste tidens smittspridning tillsammans med de lokala allmänna råden har medfört att de allra flesta, som har möjligheten, ser till att möjliggöra distansarbete. Att helt, eller delvis **återgå till distansarbete** upplevs av många som negativt även om man har förståelse för anledningen. Många saknar den mänskliga kontakten i det fysiska mötet.
- Vi ser ett fortsatt fokus på medarbetares mående och utmaningar kopplat till ledarskap. **”Det stora problemet är de mjuka frågorna, det sociala, folk blir ensamma. Blir lite deppigt!”**. Flera pratar om vikten av att alla ledare orkar ingjuta mod och motivation, vikten av att få människor att orka.
- Den fortfarande stängda **norska gränsen** skapar stora negativa konsekvenser.
- De fortsatt utlovade stödåtgärder som presenterats att gälla även efter nyår har tagits emot positivt bland många företag. Samtidigt finns önskemål om ytterligare riktade stöd till särskilt utsatta branscher samt förändringar i regelverk. **”Kravet på att få omställningsstöd är högt, att du måste ha tappat 50 %. Har du tappat 46 % av din omsättning så kammar du noll”**.
- Många av samtalen präglas av omtanken och omsorgen för de företag som är särskilt drabbade. För företag inom besöksnäringen har det sedan de lokala allmänna råden infördes varit ett tufft läge som kommit att än mer förvärras under de senaste dagarna på grund av nya regler kring sammankomster. **”De sista dagarna har varit en déjà vu från dagarna i mars, när telefonerna ringer och alla ringer för att avboka”**. Vi tar del av en trötthet och i många fall uppgivenhet och förtvivlan hos många av företagen. Att efter att ha tagit fram nya lösningar, fått tillbaka viss del av affären, nu återigen uppleva situationen som var i mars. Nu med tyngre ryggsäck, färre möjligheter till att skära i kostnaden och en minskad ork till att ta nya tag.
- Sett till antal **konkurser** hade Värmland 127 registrerade konkurser jan-okt 2020 jämfört med 118 samma period 2019 och 141 under 2018.

Tillverkning

- För de tillverkande företag där produktionen behöver bedrivas på plats är sårbarheten stor om medarbetare blir sjuka. Dels eftersom frånvaron ökar, dels eftersom många är oroliga för att "få in smitta i produktionen". En sårbarhet som varit aktuellt under hela pandemin och som nu, med ökad smittspridning, aktualiseras i än högre grad.
- De flesta ser att införandet av lokala allmänna råd inte påverkar, då man själva tagit höjd för motsvarande insatser redan tidigare. De som kan har redan jobbat hemma sen i mars. Många ser inte att man kan "tunna ur" mer än vad man redan gjort.
- **Återhämtningen inom tillverkningsindustrin fortsätter.** Det hörs röster om ett okej orderläge och en bra orderingång trots att det ju fortfarande är "lågkonjunktur". Vissa ser dock en lite lägre orderingång nu i höst, sannolikt beroende på att vissa kunder hamstrade i våras då de var rädda att de inte skulle ha nog med material vid en långvarig nedstängning.
- För företag inom **träindustrin** går det fortsatt väldigt bra. Några som införde korttidsarbete avbröt det innan avtalstiden var över och några som planerade att införa det avbröt planerna innan de ens hann implementeras.
- Företag inom **papper och massa** har fortsatt klarat sig bra, har full produktion och upplever att efterfrågan finns. Exempelvis innebär ökad distansförsäljning via e-handel ökad efterfrågan på förpackningar.
- Företag med kunder inom **försvarsindustrin** går bra.
- En **mekanisk verkstad** menar att det ser osäkert ut framöver med avmattning inom legotillverkning och en låg vilja till att investera i maskiner.
- Några har fortfarande problem vad gäller eftermarknadsarbete, installation och service. Flera har dock utvecklat sätt att arbeta på distans vad gäller service och installation och tror också att de även fortsatt kommer arbeta så och inte resa lika mycket som tidigare.
- Flera vittnar om rekryteringsbehov.
- Företag som levererar mot skidanläggningar hoppas på en bra vinter och att inte ytterligare restriktioner leder till att skidanläggningar stängs ner.
- Att det, trots stängd gräns, fungerat bra att göra jobb i Norge, menar många. Även gränspassering har fungerat bra om man har alla de rätta papperen. Några vittnar dock om att medarbetare inte alltid bemötts på ett bra sätt i Norge.
- Många vittnar om intakta leverantörskedjor. Dock lyfts en liten oro kopplat till fabrikerna ute i Europa. Trots att de är öppna märker vissa av en lägre produktionstakt som sannolikt beror på att många av de som jobbar där är hemma med smitta.
- Den påbörjade re-industrialisering med flytt av leverantörer från exempel Asien till Europa eller från Italien till Sverige som Corona aktualiserat fortsätter för många.

Handel

- Viss **sällanköpshandel** som exempelvis vitvaruhandeln upplever full fart i butiken. Ser en ökning av kunder som dels vill handla lokalt, dels vill undvika större gallerior. En bygghandel upplevde ett minskat antal kunder just när de lokala allmänna råden infördes men att läget blev oförändrat igen ytterligare någon dag senare.
- Några butiker uppger viss oro kring att kunder inte håller sig till rekommendationer för avstånd i butiken, trots tydlig skyltning och andra åtgärder från butikernas sida.
- Efter en dålig vår och sommar uppger bilförsäljare att det nu går bra. **"Vi säljer allt som kommer hem"**. Även underleverantörer till bilbranschen går bra men märker en viss nedgång på försäljning mot nybilsmarknaden, men som hämtas upp av en ökning mot begagnatmarknaden.
- Möbelförsäljare som riktar sig mot företag ser ett uppsving på begagnatmarknaden med nedmontering av kontorsutrustning som säljs vidare.
- Mindre butiker med centrumlägen berättar om väldigt tuffa tider och ser en förändring kopplat till de lokala allmänna råden med färre personer i rörelse på stan. Många oroar sig över de negativa effekter som kan komma att slå på den för butiker så viktiga julhandeln.
- Flera **dagligvarubutiker** upplever inte att det har skett någon minskning av kunder sedan de lokala restriktionerna infördes men några ser ett hårdare tryck på onlinehandeln.
- Butikerna längs gränsen har det fortfarande oerhört ansträngt.

Hotell & restaurang och kultur & nöje

- **"De sista dagarna har varit en déjà vu från dagarna i mars, när telefonerna ringer och alla ringer för att avboka"**. Ett citat hämtat från en hotell- och konferensanläggning men som just nu är representativt för såväl många restauranger, hotell, nöjesanläggningar och andra aktörer inom besöksnäringen.
- Företag inom ljud, ljus och event är fortsatt väldigt hårt drabbade. Mindre jobb som bland annat kom som resultat av mindre spelningar på restauranger försvann nu också i och med de nya reglerna kring offentliga sammanslutningar. **"Nu är det ju typ näringsförbud..."**. Riktat stöd efterfrågas och många ser att de riskerar stora kompetenstapp, kompetens som är svår att ersätta. De företag inom branschen som haft möjlighet att ställa om och stötta vid videomöten och produktioner kopplat till digitala event upplever dock att de har haft mycket att göra. Även här finns en risk för påverkan på grund av nya restriktioner då folk ju samlas i studiomiljö, moderatorer reser in från andra län o s v.

- **”Det känns som att vi sitter i en pulka och bara åker med”**. Restauranger vittnar om en höst som ändå gått okej, men att det redan när diskussionerna om lokala allmänna råd startade blev tvärstopp på nytt. Detta tillsammans med förändringar i regler för alkoholserving och för offentliga sammankomster har lett till det, som i många av samtalen, beskrivs vara en total katastrof.
- Restauranger, hotell, teatrar, ljud - och ljusproducenter – många flaggar de för det mycket **allvarliga läget kopplat till likviditet**. När man nu, återigen, upplever en tvärnit säger man sig stå inför en annan situation än förra gången. Nu med tyngre ryggsäck, färre möjligheter till att skära i kostnader och en minskad ork till att ta nya tag.
- **Aktiviteter och satsningar kopplade till julen** är särskilt känslig för många, dels för att det ofta är generationsöverskridande aktiviteter där många nu ser att efterfrågan faller, dels för att många hade stora förhoppningar om att i alla fall tjäna lite pengar inför julen. En förhoppning som nu grusas.
- Några företag inom olika delar av besöksnäringen lyfter risken för kompetenstapp när medarbetare söker sig vidare från branschen på grund av oro för dess utveckling. **”Värsta scenariot är att bli kvar själv för då kommer verksamheten inte kunna kickas igång på rätt sätt”**.
- Planerade **kulturarrangemang** som teatrar och musikuppsättningar som redan stöpts om i mindre format till en mindre publik, har efter förändringen av regler för allmänna sammankomster nu helt ställts in. Produktioner som ofta har långa ledtider i allt från planering av uppsättningar till marknadsföring, biljettförsäljning och genomförande. Det, som någon beskriver som ”flyttkarusellen” för spelningar, teateruppsättningar och event, fortsätter. Det som bokades in våren 2020 flyttades till hösten 2020 för att sedan skjutas till våren 2021 verkar nu istället landa i hösten 2021. Samtidigt som det också finns ett bäst-före-datum på exempelvis många föreställningar. **”Julföreställningar är svåra att köra i april.”**
- **Hotellen** upplever att det har varit hela havet stormar under hösten där det började gå lite bättre innan de nya restriktionerna kom. I stort sett har de nu endast hotellgäster som är kopplat till byggarbeten.
- Beskedet om lokala allmänna råd fick flera av länets **museer** att tillfälligt stänga ner sin verksamhet och man såg en nedgång i antalet besökare redan innan de lokala råden trädde i kraft.
- **Golfbanor** ser tillbaka på en fin säsong med såväl ökat antal spelare som medlemmar.
- **Idrottsföreningar** drabbas av det nya tillåtna antalet personer vid sammankomster som man menar i praktiken innebär ett stopp för publik. Även situationer där det inte finns något förbud kring att arrangera aktiviteter men där människor uppmanas att inte delta föranleder problem. Också många frågetecken kring barn- och ungdomsidrotten och hur den kommer att hanteras framgent.

Bygg & anläggning och fastighet

- Företag inom **anläggning och entreprenad** går bra och ser bland annat att det trycks på att stora projekt ska genomföras, i vissa fall tidigare än planerat.
- **Elfirmer** har goda tider. Folk fortsätter bygga hemma och nu när det heller inte verkar bli utlandssemestrar i vinter fortsätter det att trilla in beställningar. Stora utmaningen är bemanningen, både på grund av vård av barn och egen sjukdom och också på grund av bristen på elektriker i stort.
- **Byggbolagen** och flera av deras underleverantörer vittnar om att deras bransch fortsätter gå stabilt genom pandemin och att den oro som tidigare funnits kring eventuellt uppskjutna och/eller inställda planerade projekt inte verkar infrias. Leverantörskedjan verkar fungera.
- Några **fastighetsägare** säger att de återigen börjar få samtal från hyresgäster och tror att man kommer tappa lite hyresintäkter från butiker. Man lyfter också en oro för vad som händer med centrumutvecklingen i stort. **“Vad kommer hända med vår stad?”**
- En privat fastighetsägare har bestämt sig för att rulla igång ett projekt efter årsskiftet, ett projekt som de bara för någon månad sedan funderade på att avvakta med.

Transport och logistik

- **Frakt- och transportföretag** upplever att det rullar på och flera har mycket att göra på anläggningssidan tack vare både kommunala såväl som statliga infrastruktursatsningar.
- Fortsatt ökning inom **e-handeln** leder till ett stort antal transporter och många fortsätter omställningen till att transportera andra typer av varor och till och från andra butiker.
- Transportbolag som kör mot Norge upplever fortfarande vissa besvär men ser att rutiner sitter på ett annat sätt sedan den andra stängningen.
- Aktörer som transporterar till sjöss ser att sjögodsvolymer har varit så gott som oförändrade och man ser inte längre den containerbrist som fanns i våras.
- Godstransportörer på järnväg ser att affären går bra.
- **Persontransportörer** som exempelvis bussbolag och tågbolag har det fortsatt väldigt tufft. Efter viss återhämnning under sommaren när reserestriktionerna försvann ser man nu återigen ett totalt stopp med anledning av införande av lokala allmänna råd.
- Leverantörer av kollektivtrafik ser svårigheter med att kollektivtrafiken inte omfattas av allmän sammankomst, men att det finns en allmän uppfattning där många förväntar sig tomma bussar och många därför diskuterar maxtak samtidigt som branschen hänvisar till det egna ansvaret.

Livsmedel

- Viss livsmedelsindustri går väldigt bra även om de har upplevt svängningar sedan i mars utifrån svängningar i kunders efterfrågan på grund av Covid-19. När butiker t ex köpte in mycket toapapper fick de konsekvenser med minskat inköpt för andra produkter.
- Livsmedelsindustrin har redan sedan tidigare hårda regler för sin produktion vad gäller hygien vilket inneburit färre förändringar kopplat till restriktionerna.
- Lokala **livsmedelsproducenter** lyfter en viss oro kring begränsningar att besöka marknader, butiker och så vidare. Något som är viktiga försäljningskanaler i samband med julhandeln.
- **Grossister** till livsmedelsbutiker i gränskommuner ser fortsatt stora försäljningstapp. Grossister till restauranger har gått relativt bra under en tid men tror att det i och med nya restriktioner, förändringar kring alkoholservicering och taket för allmän sammankomst kommer ta helt stopp.

IT

- Många företag inom IT-branschen vittnar om att affären går bra och har sett ett ökat tryck under hösten. Det finns variationer där företag som arbetar mot exempelvis gruvindustri ser en liten nedgång men en uppgång mot exempelvis hälsa och sjukvård.
- Företag som jobbar mot myndigheter och företag som kräver extra säkerhet och sekretess och där arbetet därför behöver utföras på plats ser ett litet skifte till distansjobb även här. Nu låter några både medarbetare och konsulter jobba hemifrån. En lösning som möjliggjorts genom en uppdelning av arbetsuppgifter och roller.
- Några upplever fortsatt begränsning att komma ut till kund, något man tror kommer öka nu. Förhoppningsvis inte lika stor nedstängning som i våras. Flera minskar nu den egna bemanningen på arbetsplatsen och glesar ur.
- IT-företag som ingår i globala koncerner jobbar med restriktioner på global nivå och ser sig inte påverkas av de lokala allmänna råden.
- Flera har nyrekryterat och har ett **fortsatt rekryteringsbehov**.
- Något IT-företag som investerat i utrustning så att medarbetare kan arbeta hemma ser det som mycket kostnadseffektivt, eftersom man ju sparar in pengar på att inte resa.
- Några pratar om vikten av att hela värdekedjan fungerar. Av vikten att deras kunder har kvar sina kunder så att marknaderna deras kunder verkar på också fortsätter fungera.
- Någon lyfter den fortsatta utmaningen kopplat till ledarskapet och att ha koll på hur medarbetarna mår. Att vissa tycker det är hur bra som helst att arbeta hemifrån och andra tycker det är mer slitsamt. De konsulter som är ensamma i sina uppdrag och som

dessutom sitter hemma saknar tillsammanskänslan. Många nämner olika typer av initiativ med uppmuntran till träning, digitala utmaningar med mera för att stärka känslan av gemenskap.

El, energi och fiber

- Många ser sig fortsatt relativt opåverkade vad gäller själva affären. **”Alla behöver ström oavsett”**. Några ser fortsatt vissa utmaningar kopplat till installations- och servicearbete där man behöver gå in hos kunder.
- Vissa större projekt som man i våras befarade skulle släpa har kunnat köras utan större problem.
- Även om fiberboomen är över finns det fortfarande många kunder som inte är inkopplade så där finns fortsatt potential. Denna fråga har också aktualiserats i takt med det ökade distansarbetet.

Finans/försäkring/redovisning och juridik

- **Banker och försäkringsbolag** vittnar om att det fortsatt går bra men tar höjd för sämre tider vilket i deras fall i så fall betyder att det kommer gå sämre för deras kunder.
- Som samhällsbärande verksamhet håller banker öppet även under lokala restriktioner och ser utmaningar kopplat till bemanning utifrån kunders behov av att komma till kontoren. Finns också en oro hos vissa medarbetare kopplat till att ha många kundmöten under en dag. Man försöker uppmana kunder att göra så mycket som möjligt av sina ärenden digitalt och inte besöka kontoren.
- **Redovisningsbyråer** uppger att deras bransch inte drabbats av minskat antal uppdrag utan snarare blir det mer och mer. Mycket rådgivning kring de olika stödåtgärderna, stöttning till de med nya affärsmodeller eller som gjort omorganiseringar. Någon som arbetar med mindre kunder upplever att de hela tiden jobbar med att släcka bränder.
- Några **jurister** menar att det fortsatt är full fart, och att det ”spridda skurar” på kundfronten.

Andra tjänsteföretag

- Efter en höst där affären kommit igång riktigt bra ser flera **teknikkonsulter** den senaste veckan små indikationer på en viss avvaktan, även om stora delar av affären fortsatt rullar på. **“Mycket "sirap" i många av projekten, kanske inte så mycket helt stopp mer att det är lätt broms.”** Oklart om det beror på att kunderna inte vill ha externa konsulter på plats eller om avvaktan bygger på marknaden. Man ser inget helt stopp men en lätt broms som någon uttryckte det. Några ser också en förändring där man arbetar med kortare uppdrag jämfört med hur det brukar vara. Från att tidigare sysselsatt konsulter på 3–6 månader för projekten kan nu mindre uppdrag ge sysselsättning ca 1 vecka.
- **Bemanningsföretag** till industrin har sett en uppåtgående trend efter sommaren och bedömer inte att de kommer att påverkas negativt på grund av de lokala restriktionerna. Vissa ser dock en förändring i kundbeteende där vissa kunder önskar kortare avtal nu, medan andra valt att ta höjd för ökad bemanning utifall ökad sjukfrånvaro.
- Något **rekryteringsföretag** menar att det är färre rekryteringar totalt sett eftersom många säger upp medarbetare nu. Och har företagen ändå rekryteringsbehov löser många det via bemanning. Samma företag menar dock att det finns en fortsatt marknad för rekrytering av högre befattningar.
- Några **fastighetsmäklare** ser att de efter mars – maj, då efterfrågan sjönk, haft all time high fram tills nu. De är beredda på att de kommer en nedgång igen i och med de nya restriktionerna. Flera har digitala lösningar för visningar, men de flesta kunder vill ses fysiskt och tros därför också vilja vänta till dess att man kan det igen.
- Företag som arbetar med inredning hos företag har det fortsatt tufft.
- **Utbildningsleverantörer** som efter att under våren och sommaren utfört majoriteten av sina utbildningar digitalt ser nu att de fysiska lektioner man kunnat gå tillbaka till efter sommaren återigen måste ställas om. Ser en svårighet att planera för vårens utbildningar och utbildningsanordnare som erbjuder studenter praktikplatser upplever det väldigt svårt att få tag på sådana. Något man spår kommer bli än svårare nu när smittspridningen ökat och allt fler arbetar på hemmaplan igen.
- Några utbildningsleverantörer upplever ett ökat tryck på korta praktiska utbildningar inom exempelvis kommunikation. Generellt ser man också att digitala korta utbildningar är mer efterfrågade än längre. Utbildare inom industrin påverkas i stor utsträckning av de nya restriktionerna där kunder behöver utbilda men inte kan på grund av läget.
- **Ledarskapskonsulter** upplever att en hel del arbete kan göras digitalt men att många av deras tjänster ändå förutsätter fysiska möten. Att man är på plats och jobbar tillsammans.
- En **reklambyrå** uppger att det går bra och vill växa. **“Men vågar man anställa just nu?”**

- Företag inom **städtjänster** ser att de kunnat ställa om genom att fördela mer tid på företag som haft behov av mer städningen på grund av Corona och mindre hos dem som jobbat på distans, äldre med flera.
- Företag som är beroende av annonsintäkter ser en minskad efterfrågan.